

Fordelar og ulemper med samanslåing av Voss, Vik og Aurland kommunar

Økonomi

Moglege fordelar

Ved ei eventuell samanslåing i reformperioden er kommunane garantert eingongstilskot (30 mill. kr), reformstøtte (20 mill. kr) og inndelingstilskot (20,9 mill. kr per år). Inndelingstilskotet kompenserer for bortfall av basistilskot og regionalpolitiske tilskot over ein periode på 15-20 år frå samanslåingstidspunktet. Berekningar av dei økonomiske effektane av ei eventuell samanslåing av Voss, Vik og Aurland, syner at dette er ei samanslåing som kjem relativt godt ut samanlikna med andre utgreingsalternativ for Sogn regionråd kor Vik og Aurland er med. Dette skuldast mellom anna at ei samanslåing av Voss, Vik og Aurland vil utløyse auke i kraftinntektene. Med ein prisføresetnad på 15 øre/kWh viser berekningane at ein samanslått kommune kvart år vil få auka konsesjonskraftinntekter på 22,350 mill. kr, tilsvarande 1,3 prosent av dagens brutto driftsinntekter.

Det vil vera eit effektiviseringspotensial på administrasjon tilsvarande ca. 55 mill. kr per år dersom utgiftene kjem på nivå med kommunar på samanliknbar storleik. Dette utgjør 3,3 prosent av brutto driftsinntekter. Det vil òg vera eit betydeleg innsparingspotensial knytt til tenester, men det vil ikkje vera naudsynt å ta ut noko av dette for å tilpasse seg nedtrappinga av inndelingstilskotet 15-20 år etter at samanslåinga er gjennomført. Målet med ei samanslåing er heller ikkje å gjere dramatisk kutt i tenesteproduksjonen, men samstundes er det viktig å vera klar over at på ein del spesialiserte område kan samløkalisering gje større og sterkare fagmiljø, betre tenester og meir effektiv tenesteproduksjon.

Moglege ulemper

Inntektskilnadene mellom kommunane er store, noko som kan føre til harmoniseringsutfordringar knytt til tenestene. For å avdempe moglege negative effektar av dette kan det vera ei løysing at delar av kraftinntektene som den nye kommunen vil få, blir avsett til fond som har til føremål å fremja utviklingsarbeid i bestemte geografiske område.

Kommunen vil bli stor arealmessig, og reiseavstandane vil vera betydelege. Effektiviseringsgevinstar på tenester der nærleik til innbyggjarane er viktig, vil derfor vera avgrensa. Dersom planar om forbetringar av kommunikasjonane mellom kommunane vert realisert, vert avstandsproblematikken redusert. Det kan lette tilgjenge til eit breiare og meir spesialisert tenestetilbod.

Tenester

Moglege fordelar

Ei samanslåing av Voss, Vik og Aurland vil gje ein kommune med eit innbyggjartal på ca. 18 500 innbyggjarar. Dette er eit innbyggjartal som ligg innanfor ekspertutvalet si anbefaling om at kommunane bør ha minimum 15-20 000 innbyggjarar for å levere gode tenester utan omfattande interkommunalt samarbeid.

Aurland og Vik, som er minst i folketal, er små og sårbare i dag og vil profitera på å få større og sterkare fagmiljø på fleire område, spesielt spesialiserte tenesteområde. Det er helse og omsorg som står fram som dei mest krevjande tenesteområda. Ved ei eventuell samanslåing kan det verta lettare å rekruttera fagkompetanse og drive utviklingsarbeid på dei ulike tenesteområ-

da. Krava til kapasitet og kompetanse har auka betydeleg dei siste tiåra, og det er ingen ting som tilseier at ikkje desse krava òg vil auka i framtida. At det i framtida vil bli ei betydeleg auke i den eldre delen av innbyggjarane, vil òg føre til aukande press på dei kommunale tenestene. Etter kvart som kommunane får fleire oppgåver og krava til kommunal oppgåveløysing aukar, vil små kommunar òg i aukane grad ha problem med å handtere desse.

Kommunane vil kvar for seg ha vanskar med å ta på seg nye oppgåver utan at dette blir handtert gjennom eit enda meir omfattande interkommunalt samarbeid. Ved ei samanslåing vil altså den nye kommunen som heilskap verta betre i stand til å drive utviklingsarbeid og levera spesialiserte tenester til sine innbyggjarar.

På grunn av avstandane vil det vera behov for å sikre og vidareutvikla basistenester som skule, barnehage, heimetenester og sjukeheimtenester der folk bur. Det vil òg vera viktig å ha eit desentralisert tilbod som sikrar beredskapsomsyn i kommunane.

Moglege ulemper

Einskilde spesialiserte tenester kan bli slått saman og levert på færre stadar enn i dag. Behovet for dette vil vera avhengig av kva som blir krevd av fagmiljø for å levera gode og effektive tenester. Etablering av interkommunale samarbeid for å få sterkare fagmiljø, betre og meir effektive tenester (i staden for kommunesamanslåing), vil ha same effekt når det gjeld tilgjenge til tenestene. Skal ein vera brukarnær, må ein også ha noko å vera brukar nær med. Det går dessutan ei grense for kor omfattande eit interkommunalt samarbeid kan vera før samarbeidsulempene blir større enn fordelane. Det er behov for eit godt tverrfagleg samarbeid mellom ulike tenester for å sikre eit godt heilskapleg tenestetilbod til innbyggjarane. Dette kan vera vanskelegare å få til gjennom interkommunalt samarbeid samanlikna med felles styring og koordinering gjennom ein felles kommune.

Kommunen blir relativt stor geografisk, og reiseavstandar kan vera krevjande ut frå dagens kommunikasjonsløyser. Dette kan òg skape utfordringar knytt til organisering og tilrettelegging av tenestetilbodet. Desse utfordringane vil bli betydeleg reduserte når planlagde vegløyser kjem på plass.

Felles organisering av tenestene treng heller ikkje innebere at ei teneste berre blir levert éin stad. Felles organisering kan gje høve til meir fleksibel utnytting av kompetanse på tvers av dagens kommunegrenser, og det kan vera aktuelt med kontordagar i ulike deler av den nye kommunen for å sikre større nærleik til innbyggjarane. Ved tidlegare samanslåingar har det t.d. vorte etablert servicekontor i gamle kommunesenter.

Samfunnsutvikling

Moglege fordelar

Ut frå folketal er Voss ein relativt stor kommune i norsk målestokk, medan Vik og Aurland må karakteriserast som små. Kommunane har i dag utfordringar med å halde tritt med folketalsutviklinga på landsbasis. Utfordringar med å halde oppe folketallet kan gje grunn til uro. I kommunar med lågt innbyggjartal frå før vil ein ytterlegare reduksjon vera ekstra krevjande. Å tilpasse tenestetilbodet til eit stadig lågare innbyggjartal kan vera utfordrande på mange måtar.

For å skape vekst og utvikling har kommunane felles behov for utviklingsarbeid som kan bidra til å sikra og vidareutvikla eksisterande næringar, men òg leggja til rette for entreprenørskap, innovasjon og ny næringsverksemd. Dette vil òg krevje ressursar i form av økonomi, kapasitet og kompetanse. Kommunane har historisk sett felles interesser og samkjensle. Når det gjeld rolla til kommunane som samfunnsutviklar, kan ein større kommune med sterke fagmiljø knytt til samfunns- og næringsutvikling gje meir føreseielege rammer for næringslivet, og kommunen vil

kunna forbetra sine føresetnadene for å utvikle og vera ein aktiv samhandlingspart i ein innovasjonsregion.

Med realisering av planlagde vegprosjekt vil dei tre kommunane i større grad danne ein felles bu- og arbeidsmarknadsregion. Ei kommunesamanslåing kan òg framskande behovet for å realisere desse planane. Dette vil gje betre føresetnader for å handtere felles utfordringar og moglegheiter. Aksen i retning Voss og Bergen blir sett som viktig for framtidig utvikling av næringsliv og tursime, både i Aurland og Vik. Ei samanslåing av Voss, Vik og Aurland blir derfor oppfatta som det mest framtidretta alternativet ut frå planane om ny tunell gjennom Vikafjellet og planar om forbetringar av E16.

Føresetnadene for planlegging, utvikling, marknadsføring og profilering av regionens status og verdsarvområde, og eit av verdas vakraste reisemål, kan styrkjast. Dette føreset ein heilskapleg og sameint utviklingsstrategi der regionsenter og omland utviklar seg i fellesskap. Positiv utvikling av eit regionsenter vil òg vera avhengig av eit aktivt og levande omland. Gjennom ei kommunesamanslåing kan ein flytta fokuset frå intern konkurranse mellom kommunane til felles innsats i konkurranse med andre regionar.

Moglege ulemper

Den største utfordringa knytt til ein samanslåing er avstandar og kommunikasjonar. Det er relativt lite pendling mellom kommunane, og alle dei tre kommunane høyrer i dag til ulike bu- og arbeidsmarknadsregionar. Dette vil endre seg dersom planlagde samferdselsutbyggingar blir realisert.

Sjølv om ei samanslåing vil vera i samsvar med det som i framtida vil bli ein sterkare bu- og arbeidsmarknadsregionen, vil det likevel vera betydelege interne avstandar i kommunen, og det kan vera ei utfordring å ivareta ulike interesser og behov. Samstundes er kommunane avhengig av den same arbeidsmarknaden, og det bør vere ei felles interesse i å legge til rette for ei utvikling som styrkjer denne på ein best mogleg måte.

For at det skal vera attraktivt med ei kommunesamanslåing, må ein synleggjere korleis ein skal arbeide for ei utvikling av heile den nye kommunen. I ei plattform for ei eventuell samanslåing må ein difor freiste å synleggjere korleis ein saman kan verte ei meir slagkraftig eining som kan styrke den nye kommunen som heilskap.

Demokrati

Moglege fordelar

Ein samanslått kommune kan gje mulegheiter for auka politisk handlingsrom og meir heilskapleg politisk styring og utvikling. Det kan òg verta meir attraktivt og spennande å engasjera seg som lokalpolitikar. Det kan igjen føre til at kompetansenivået blant politikarane aukar, noko som kan kome den nye kommunen til gode.

Når det gjeld interkommunalt samarbeid, vil ein mogleg ny kommune sjølv kunna handtera fleire oppgåver som i dag blir utført som interkommunale samarbeid. Ein vil kunne ta på seg nye oppgåver utan trong for etablering av interkommunale løysingar. Det vil gje mulegheiter for ein meir heilskapleg, lokalpolitisk styring. Ein mogleg ny kommune kan gje betre rammevilkår for utøving av den politiske verksemda, og politikarane kan få meir tid til å drive politisk arbeid og gjera det lettare å setta seg inn i saker. Ein større kommune kan gje auka politisk tyngde og slagkraft ovanfor regionale og statlege styresmakter, og vil potensielt sett kunne utgjere ei sterkare kraft for utvikling i dei indre delane av Sogn og Hordaland.

Moglege ulemper

Ei kommunesamanslåing vil gje færre folkevalde per innbyggjar og lågare politisk representasjon. Dette kan føra til større avstand mellom innbyggjarar og politikarar. Maktforskyving og ulike utfordringar når det gjeld framtidig utvikling kan skapa konflikhtar, og det kan oppstå bygdelistar.

Det kan vera behov for å bruka meir ressursar på organisering, tilrettelegging og gjennomføring av gode lokalpolitiske arenaer for involvering av innbyggjarar. Det kan til dømes vera aktuelt med kommunedelutval/grendeutval som får delegert oppgåver og mynde frå kommunestyret. Slike tiltak kan gje vel så positive effektar samanlikna med om ein berre aukar mengda medlemmar i kommunestyret.

For å kunne utløyse potensielle gevinstar på ein best mogleg måte, vil det vera ei føremon med ei mest mogleg politisk sameint plattform for den nye kommunen, der ein så langt som råd klargjer kva som er målet med samanslåinga, kva som er dei viktigaste utfordringane framover, og korleis ein saman skal løyse desse gjennom ein felles kommune.

Samla vurdering

Ut frå ei samla vurdering av fordelane og ulempene ved ei eventuell samanslåing, står Voss, Vik og Aurland fram som eit høgst aktuelt og framtidsretta alternativ. Dette er eit samanslåingsalternativ som kjem godt ut økonomisk dersom ein samanliknar med utgreiinga for Sogn regionråd, der òg Vik og Aurland er med.

Ei eventuell samanslåing vil gje ein kommune med eit innbyggjartal som gjer at kommunen vil vera i stand til å handtere dei fleste eksisterande og nye tenesteoppgåver på eiga hand. Kommunane har felles utfordringar og interesser knytt til både tenesteproduksjon og samfunnsutvikling. Dersom planane om ny tunell gjennom Vikafjellet og planar om forbetringar av E16 vert realisert, vil dette føre til at kommunane vert knytt tettare saman i ein felles bu- og arbeidsmarknadsregion. Dagens avstands- og kommunikasjonstilhøve vil bli betydeleg forbetra. Dette vil gjera at fellesinteressene knytt til framtidig utvikling vert enda sterkare, samstundes som det vert lettare å realisere dei potensielle gevinstantane som ei samanslåing vil føre med seg. Aksens retning Voss og Bergen blir oppfatta som viktig for framtidig utvikling av næringsliv og turisme både i Aurland og Vik, og fleire meiner òg at kommunesamanslåing vil føre til at desse samferdselsprosjekta vil få høgare prioritet.

Tilbakemeldingane syner at det er eit klart fleirtal av respondentane i alle dei tre kommunane som ser at dette samanslåingsalternativet vil ha positive effektar. Respondentane frå Voss meiner jamt over at effektane vil vera positive på alle område. I Vik og Aurland fryktar nokre av respondentane at Voss, som den største kommunen, vil bli ein dominerande part, at ein kan få sentralisering, og at dei minste kommunane får svekka sine moglegheiter for å påverke eiga utvikling. I ein eventuell vidare prosess, vil det såleis vera viktig å synleggjere korleis ein saman ynskjer å utvikle heile den nye kommunen. Positiv utvikling av eit regionsenter vil òg vera avhengig av eit aktivt og levande omland.

Det samla inntrykket er at kommunane har mykje felles, og at ei samanslåing kan gje ein ressurssterk kommune med nye og spanande utviklingsmulegheiter både knytt til samfunnsutvikling og tenesteproduksjon. Saman kan kommunane stå sterkare i forvaltninga av verdsarvstatusen og byggje opp under regionen som eit av verdas vakraste reisemål.